

Наталія Володимирівна Савінова
ORCID iD <https://orcid.org/0000-0003-2617-8221>
докторка педагогічних наук, професорка,
Харківська гуманітарно-педагогічна академія
м. Харків, Україна
sonata16@i.ua

Катерина Максимівна Кутержинська
ORCID iD <https://orcid.org/0000-0001-6169-2168>
аспірантка Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
м. Миколаїв, Україна
kateri.maksi@gmail.com

АНАЛІТИЧНИЙ КОНТЕНТ ФОРМУВАЛЬНОГО НАРАТИВУ ДЕОНТОЛОГІЧНО-ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ЛОГОПЕДІВ

У науковій статті розкриваються шляхи формування деонтологічно-професійної культури майбутніх учителів-логопедів як фундаментальної передумови становлення їх професійної ідентичності. Представлено оглядовий аналіз критеріальних складових деонтологічно-професійної культури, визначено та обґрунтовано концептуальні засади, зміст та структуру дидактичної моделі формування деонтологічно-професійної культури, теоретичні та практичні аспекти її реалізації.

Авторки наголошують, що головним завданням підготовки висококваліфікованих педагогів спеціальної освіти є розкриття інноваційного потенціалу кожного студента, розвиток їх соціальних, особистісних та творчих якостей, що стає можливим завдяки впровадженню методу case-study.

Ключові слова: деонтологічно-професійна культура, кейс-технології, професійна компетентність, підготовка студентів, вчитель-логопед.

Вступ. У контекстивому вимірі вимог сьогодення в Україні, що обтяжені воєнним станом, актуалізується проблема формування деонтологічно-професійної культури майбутніх учителів-логопедів.

Проголошений Концепцією розвитку інклюзивної освіти в Україні (від 01.10.2010, № 912), Концепцією Нової української школи (27.10.2016) рівний доступ до освіти для всіх здобувачів, гуманістична спрямованість освітнього процесу та пріоритетність відносин «людина-людина», «особистість-особистість» вимагає переосмислення шляхів підготовки педагогічних працівників галузі спеціальної та інклюзивної освіти, адже особливості системи, у якій працює вчитель-логопед, передбачають сформованість у них умінь будувати міжособистісні відносини з усіма суб'єктами освітньо-корекційного процесу із дотриманням деонтологічних принципів, а також сформованість низки загальнолюдських особистісних, комунікативно-толерантних, морально-етичних цінностей як складових професійної культури майбутніх учителів-логопедів.

Науковому розв'язанню проблеми пошуку сучасних шляхів формування деонтологічно-професійної культури майбутніх вчителів-логопедів сприяє науково-теоретичний банкінг праць вітчизняних українських учених. Зокрема, М. Васильєва (2011) визначила сучасні підходи до формування професійної культури корекційних педагогів, в основу яких покладено поглиблення етико-деонтологічної складової. Вчена обґрунтувала, що деонтологічна підготовка фахівця є, насамперед, цілеспрямованим і керованим процесом, який розпочинається у закладі вищої освіти й продовжується у процесі подальшої роботи та професійного саморозвитку. На виявлення особливостей деонтологічної підготовки в аспірантурі спрямувала пошуки Г. Полякова (2011). Пошуку ролі та місця діантологічної складової у ракурсі професійної культури майбутнього вчителя-логопеда присвячені дослідження Н. Савінової, М. Берегової, К. Кутержинської (2021) та В. Синьова, Д. Супрун та М. Шеремет (2020). Феномен толерантності у науково-історичному ракурсі дослідила Н. Савінова (2014).

Дослідженню засобів розвитку деонтологічної культури присвятили роботи Л. Задорожна-Княгницька (2020), яка наголосила на ключовому значенні розбудови індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти та С. Миронова і Т. Докучина (2019), які виявили позитивний вплив самостійної роботи студентів в навчальному процесі на розвиток їхніх комунікативно-телерантних цінностей. С. Хлестова (2011)

та І. Шеплякова (2016) зосередили увагу на ресурсах соціально-виховної роботи закладу вищої освіти з позиції їхнього впливу на розвиток у студентів деонтологічної культури. Л. Хоружа та М. Новак (2021) виявили вплив методу педагогічних задач на формування професійної етики майбутнього педагога, а Ю. Сурмін (2015) – кейс-методу. Засоби змішаної та гібридної форм вищої освіти для розвитку професійної культури представили А. Шевцов та О. Ласточкіна (2021). С. Шкарлет (2022, с. 8), у представленій ним моделі Національного технопарку з підвищення якості освіти, презентував бачення щодо сучасних освітніх ресурсів щодо підтримки Hi-tech, впровадження STEM-освіти, реалізації методів форум-театру, case-study, storytelling та інших активних засобів навчання, здатних функціонувати в оффлайн та онлайн просторі, при очній, дистанційній або змішаній формах навчання.

Мета статті – представити теоретико-практичні результати дослідження щодо шляхів формування деонтологічно-професійної культури, професійної етики майбутніх учителів-логопедів як сукупності принципів та правил поведінки, етично-вольових якостей, які регулювали б, з одного боку, відносини всередині професійної групи, з іншого – відносини самої професійної групи та осіб, що вступають в освітній процес як здобувачі освіти різних рівнів.

Відповідно до поставлених завдань були обрані **методи дослідження**: теоретичні методи (з метою здійснення системного аналізу наукової літератури з досліджуваної проблеми): аналіз, синтез та узагальнення для уточнення сутності ключових понять дослідження; метод дедукції для опису структурних компонентів деонтологічно-професійної культури; порівняння та систематизація для уточнення змісту та етапів формування деонтологічно-професійної культури у майбутніх учителів-логопедів; емпіричні методи (у процесі розробки та впровадження діагностичних завдань, дидактичної моделі): анкетування та опитування здобувачів вищої освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта»; педагогічний експеримент впровадження моделі.

Деонтологічно-професійна культура: сутність та значення для вчителів-логопедів. Деонтологічно-професійна культура учителів-логопедів є інтегрованим утворенням у структурі особистості, що визначається міцною взаємозалежністю теоретичних знань, практичних умінь, професійних характеристик та особистого досвіду педагога, які зумовлюють його готовність вирішувати складні морально-етичні проблеми, що виникають у педагогічному процесі та забезпечують високий рівень загальної та професійної культури.

Ми розуміємо деонтологічно-професійну культуру як динамічну сукупність знань професійних норм етики, моралі, духовності, умінь і навичок їх застосування у професійному форматі, які представляють особистісні цінності професійної успішності особистості.

Деонтологічно-професійна культура є інтегрованим особистісним утворенням, що формується в безперервному процесі педагогічної професійної діяльності та характеризується рівнем засвоєння базових моральних та етичних цінностей, які засвідчують максимальний рівень розвитку особистісно-професійних якостей та властивостей індивідуума.

Кейс-технології як інструмент формування деонтологічно-професійної культури вчителів-логопедів. За державним стандартом вищої освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта» за першим (бакалаврським) та другим (магістерським) рівнями вищої освіти (2020) визначено головні цілі навчання, а саме: формування здатності реалізовувати ефективні корекційно-розвиткові технології під час вирішення складних педагогічних задач, спираючись на здатність фахівця до міжособистісної взаємодії в команді на основі етичних міркувань та мотивів, професійного самовизначення, самоусвідомлення та самовдосконалення. Сучасним та ефективним методом формування спеціальних (фахових) компетентностей у здобувачів вищої освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта» є кейс-технології.

Наповненість інноваційним змістом технологічних інновацій забезпечує зростання внутрішньо-особистісної толерантності особистості та формує практичну зорієнтованість її діяльності. У роботах учених (С. Миронова, Т. Докучина (2019), Г. Полякова (2011) та ін.) підкреслюється універсальність та різнобічність кейс-технологій, що проявляється в одночасному супроводі теоретичного й практичного боку проблеми, зокрема: підтримання динамічного й системного потоку навчальної інформації; креативність у дидактиці викладання освітніх компонентів; формування аналітичної аргументованості інтеракції; соціальне й професійне моделювання, тощо. Головною особливістю при цьому є актуалізація всього «багажу» знань особистості (Полякова, 2011, с. 30).

На основі аналізу сучасних психолого-педагогічних досліджень, ми визначаємо контекстовий зміст поняття «кейс-технологія» як інноваційний метод спеціально-дидактичного призначення й застосування, який

системно упроваджується протягом повного циклу навчальної діяльності здобувачів вищої освіти під час практико-орієнтованого здобуття й актуалізації теоретичних основ майбутньої професії за активної взаємодії всіх учасників освітнього процесу на ґрунті динамічної пізнавальної активності й стабільної працездатності.

Провідне значення методу кейс-технологій полягає в тому, щоб навчити студентів вирішувати неструктуровані проблеми, користуючись елементами евристики; розвивати аналітичні та комунікативні вміння та навички здобувачів; виховувати активну життєву та соціальну позицію, морально-етичну унормованість професійної взаємодії.

Ю. Сурмін виділяє трьохетапну структуру кейс-технологій: сюжет, який представляє собою дії та алгоритм виникнення певної проблемної ситуації; інформаційна складова, яка передбачає опис конкретної проблеми та усіх її відомих частин; методична частина, яка містить роботу над сутністю проблеми, її аналітичне осмислення та пошук шляхів розв'язання (Сурмін, 2015, с. 20).

У ході запропонованого дослідження з'ясовано, що практика формування деонтологічно-професійної культури майбутніх учителів-логопедів може відбуватися засобами кейс-методу за певних умов, поетапно, що забезпечуватиме логічність, точність та структурованість динаміки дидактико-технологічної моделі.

Таблиця 1

Ключові етапи роботи з кейс-технологіями					
Етапи розробки та впровадження кейс-технологій					
визначити мету та практичне значення «кейсу»	знайти актуальну проблему, модифікувати її згідно мети	визначити теоретичну основу «кейсу», доречність	розробити модель «кейсу» та форм його реалізації	отримати експертну оцінку доцільності «кейсу»	розробити план реалізації «кейсу» та прогноз дій
Етапи виконання кейс-технологій					
структурувати отриману інформацію «кейсу»	здійснити аналіз ключових моментів проблеми	осмислити та співставити відомі елементи	оцінити варіанти шляхів вирішення проблеми	обрати оптимальний шлях розв'язання	скласти план дій та подальших перспектив ситуації

Змодельований формувальний етап експерименту за технологією case-study є двоскладовим. Перша складова – процес створення кейсу в усіх його супровідних структурах; друга – спрямована практична діяльність, креативна реалізація завдань.

Готовність педагога до здійснення інноваційної діяльності у площині професійної педагогічної «Я-концепції» визначається особистісними якостями й комплексом їх зовнішніх проявів, що включає моральну вихованість, толерантність, комунікативну коректність в активній мовленнєвій взаємодії як із дітьми, так і з їх батьками у професіограмі фахівця спеціальної освіти.

Критерії оцінювання сформованості деонтологічно-професійної культури майбутніх вчителів-логопедів. У науково-психологічній літературі представлено результати досліджень та основні напрями роботи з формування деонтологічно-професійної культури педагогів, серед яких: теоретичні основи деонтологічної підготовки педагога (Васильєва, 2004, с. 168); формування компонентів професійної культури студентів закладів вищої освіти у процесі соціально-виховної роботи (Хлестова, 2011, с. 15), деонтологічна підготовка менеджерів освіти (Задорожна-Княгницька, 2020, с. 125) та ін.

Таблиця 2

Критеріальні складові деонтологічно-професійної культури	
Науковець	Критерії деонтологічно-професійної культури
В. Артемов (2015, с. 5)	Мотиваційний, креативний, когнітивний, рефлексивний
М. Васильєва (2011, с. 169)	Мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний, емоційно-вольовий
Л. Задорожна-Княгницька (2020, с. 122)	мотиваційно-ціннісний, когнітивно-деонтологічний, технологічний
С. Хлестова (2011, с. 20)	Когнітивний, емоційно-ціннісний, операційний

С. Чупахіна (2019, с. 21)	Професійний (когнітивний), особистісний (мотиваційний та рефлексивний)
Л. Хоружа (2021, с.296)	Змістовий (когнітивний), особистісний, операційно-процесуальний
Н. Федорова (2018, с.11)	Деонтологічні засади логопрактики; врахування деонтологічних норм; деонтологічні принципи у логокорекції

Українською вченою М. Васильєвою (2011) уточнено систему критеріїв і показників для визначення рівня готовності майбутніх педагогів до здійснення нормативної поведінки. До їх складу увійшли ознаки, на підставі яких здійснювалась оцінка сформованості компонентів деонтологічної культури: стійкість мотивації здобувачів до формування та удосконалення власної нормативної професійної поведінки; особистісний інтерес до вивчення проблеми педагогічної деонтології; сформованість професійних якостей, необхідних для здійснення нормативної поведінки; якість та системність деонтологічних знань студента про нормативну поведінку в різних аспектах професійної діяльності, у взаємовідносинах з іншими учасниками освітнього процесу (повнота та характер); уміння й навички здійснення нормативної професійної поведінки у практичній діяльності (цілепокладання, інтелектуальні, діагностичні, проєктувальні, прогностичні, організаційні, комунікативні); уміння здійснювати рефлексію власної поведінки (аналіз та самоаналіз професійної поведінки).

У роботах українських науковців презентовано спектрально-структурований критеріально-показниковий контент феномену деонтологічно-професійної культури. Проілюструємо прикладами.

У дослідженні С. Хлестової (2011) висвітлена критеріально-показникова база формування деонтологічної культури студентів закладів вищої освіти у процесі соціально-виховної роботи. За когнітивним критерієм деонтологічної культури визначено два показники: обізнаність із основами професійної деонтології; деонтологічні знання про норми та вимоги професійної етики. До показників емоційно-ціннісного критерію належать усвідомлення норм та цінностей деонтологічної культури, прийняття їх як особистісних; прагнення до оволодіння зразковими проявами деонтологічної культури; позитивне емоційне підкріплення професійної діяльності. Операційний критерій передбачав наступні показники: прийняття норм та правил професійної поведінки; дотримання морально-етичних правил у практичній діяльності; залучення інших до виконання норм деонтологічної культури.

Л. Задорожна-Княгницька (2020) виокремлює такі критерії деонтологічно-професійної культури:

- мотиваційно-ціннісний, який відображає наявність особистої спрямованості до здійснення нормативної професійної поведінки та мотивація дотримання норм та правил професійної діяльності;
- когнітивно-деонтологічний, до змістових компонентів якого належить система деонтологічних знань, рівень засвоєння яких є достатнім для здійснення нормативної поведінки;
- технологічний компонент характеризує систему педагогічних прийомів, умінь та навичок, необхідних для забезпечення належного рівня управлінської поведінки (Задорожна-Княгницька, 2020, с. 125).

І. Шеплякова (2016) визначає критеріально-показникову базу формування деонтологічної культури майбутнього соціального педагога в соціально-виховному середовищі закладу вищої освіти за наступними критеріями:

Ціннісно-мотиваційний з показниками: сформованість пізнавальних та соціальних мотивів нормативної професійної поведінки, усвідомлення значущості засвоєння деонтологічних знань.

Когнітивний з показниками: повнота, системність деонтологічних знань, сприйняття їх на особистісному рівні.

Емоційно-вольовий з показниками: впевненість у необхідності та значущості деонтологічних норм, усвідомлений їх вибір; рівень сформованості професійно-особистісних якостей, необхідних для здійснення нормативної професійної поведінки.

Поведінковий з показниками: сформованість практичних умінь і навичок нормативної професійної поведінки; сформованість способів самостійно приймати та оцінювати власні рішення; залучення інших до втілення деонтологічних норм (Шеплякова, 2016, с. 10).

Виходячи з результатів узагальнення змісту критеріально-показникової бази дослідження деонтологічно-професійної культури, обґрунтованих зазначеними вище науковцями, вважаємо за доцільне

зосередити увагу на комунікативно-нормативній та етико-моральній складових деонтологічно-професійної культури. У проспекті дослідження увага спрямовувалася якнайбільше на комунікативну та етико-моральну культуру майбутніх учителів-логопедів, що містить вагому частку професійної компетентності в роботі з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення та їх батьками.

З метою визначення стану сформованості деонтологічно-професійної культури майбутніх учителів-логопедів нами була виокремлена наступна критеріально-показникова база в системі оцінювання (табл. 3).

Таблиця 3

Критеріально-показникова база системи оцінювання деонтологічно-професійної культури майбутніх учителів-логопедів

Показник	Характеристика
Критерій: комунікативна культура	
внутрішньо-особистісна комунікація	характеризує особистісні якості, які дають змогу вчителю-логопеду будувати власне висловлювання, дотримуючись норм інтонаційної, контекстово-комунікативної та ситуативно-поведінкової культури, загальної моральності педагогічних правил, підбору вербальних та невербальних компонентів комунікативної діяльності
професійна міжособистісна комунікація	характеризує вміння будувати спілкування на основі руйнації стресових психологічних міжособистісних бар'єрів та вибудови емоційно-позитивного діалогу, передавати особисту зацікавленість, доброзичливість, на основі сформованих особистісно значущих професійних умінь і навичок
Критерій: етико-моральна культура	
педагогічна свідомість	характеризує комплекс майстерності етичної педагогічної практики, усвідомлення логопедом морально-етичних норм та інших суб'єктів педагогічного процесу, вміння правильно оцінювати себе та інших, свідомо прогнозувати власні дії та дії учасників освітньо-корекційного процесу, видозмінювати їх згідно ситуаційних етико-моральних вимог
самоосвітня діяльність	характеризує ступінь сформованості ціннісних орієнтацій та особистих прагнень вчителя-логопеда до вдосконалення своєї професійної майстерності через постійне збагачення, розширення та поглиблення своїх знань засобами систематичної та цілеспрямованої самоосвітньої діяльності

Діагностичні зрізи проводилися в групах студентів I (бакалаврського) та II (магістерського) рівнів вищої освіти ОП «Спеціальна освіта. Логопедія» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського протягом 2020–2022 років. Загальна кількість респондентів складає 196 осіб, з яких: 47 студентів II (магістерського) рівня та 149 – I (бакалаврського) рівня.

З метою з'ясування обізнаності студентів з теорією та сучасним станом сформованості деонтологічно-професійної культури вчителя-логопеда нами було застосовано метод анкетування. Проілюструємо прикладами.

Анкета містила 10 запитань, що надало можливість з'ясувати загальне розуміння сутності деонтологічно-професійної культури у діяльності вчителя-логопеда та стан сформованості її складових – комунікативно-нормативної та етико-моральної.

Проаналізуємо отримані результати. Так, на запитання анкетування: «Яке значення має деонтологічно-професійна культура у діяльності вчителя-логопеда?» здобувачі надали низку відповідей, що подано в діаграмі на рис.1.

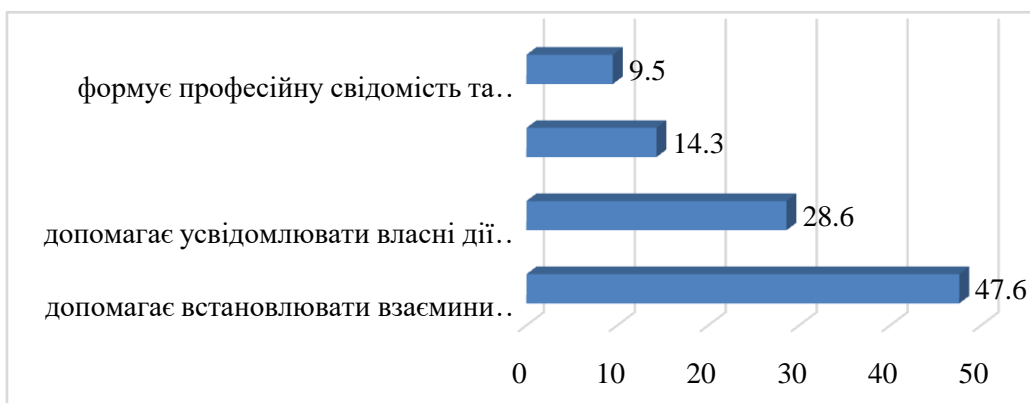

Рис. 1 Значення деонтологічно-професійної культури у діяльності вчителя-логопеда (у %)
 Джерело: дані авторів

Результати опитування (рис.1): 47,6 % здобувачів зазначають, що деонтологічно-професійна культура дозволяє безбар'єрно встановити взаємини з дитиною з тяжкими порушеннями мовлення, її батьками та колегами; 28,6 % студентів наголошують, що деонтологічно-професійна культура допомагає фахівцю усвідомлювати власні дії та дії учасників навчального процесу на основі ціннісних моральних орієнтацій; 14,3% респондентів визначають, що деонтологічно-професійна культура допомагає створити позитивну атмосферу в інклюзивному класі; 9,5% опитуваних припустили, що деонтологічно-професійна культура формує професійну свідомість.

Варто зауважити, що опитані здобувачі визначили певні труднощі в професійній самореалізації у ході відповіді на запитання: «Чи виникають у Вас сумніви щодо толерантності власних професійних рішень?». Варіанти відповідей подано на діаграмі (рис. 2).

Рис. 2. Наявність сумнівів щодо толерантності власних професійних рішень (у %)
 Джерело: дані авторів

Результати (рис. 2): 57,1 % респондентів мають труднощі у вирішенні морально-етичних питань через малий досвід роботи; 23,8 % здобувачів мають сумніви щодо правильності вибору шляхів взаємодії з учасниками освітнього процесу – педагогами, дітьми, батьками; 11,9 % відчувають проблеми в оцінці власних дій в атипових педагогічних ситуаціях; 7,2 % впевнені в толерантності власних професійних дій.

Стан сформованості комунікативно-нормативної та етико-моральної складової (критеріїв) деонтологічно-професійної культури у діяльності вчителя-логопеда подано в таблицях 4–5.

Таблиця 4

Стан сформованості комунікативно-нормативної складової деонтологічно-професійної культури у майбутніх вчителів-логопедів (у %)

Здобувачі освіти	Внутрішньо-особистісна комунікація			Професійна міжособистісна комунікація		
	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Бакалаври	26,7	50,0	23,3	16,7	33,3	50,0
Магістри	33,3	50,0	16,7	25,0	33,3	41,7

Аналіз отриманих результатів (табл. 4) засвідчив, що найбільш складними для студентів були завдання з діагностики здатності сприймати та оцінювати педагогічний простір, контролювати себе у нестандартних морально-етичних ситуаціях з учасниками освітнього процесу. Це позначилось на результатах діагностики за другим показником. Низький рівень визначено у 50,0% студентів I (бакалаврського) рівня вищої освіти та 41,7% у студентів II (магістерського) рівня вищої освіти. Найбільш зрозумілими були завдання, спрямовані на діагностику умінь та навичок професійної інтеракції, дотримуючись норм та усталених правил культури спілкування й поведінки. Результати діагностики засвідчують, що на високому рівні перебувають 26,7% бакалаврів та 33,3% магістрів.

Таблиця 5

Стан сформованості етико-моральної складової деонтологічно-професійної культури у майбутніх вчителів-логопедів (у %)

Здобувачі освіти	Педагогічна свідомість			Самоосвітня діяльність		
	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Бакалаври	23,3	36,7	40,0	30,0	53,3	16,7
Магістри	33,3	33,3	33,4	58,3	25,0	16,7

Аналіз отриманих результатів (Таблиця 5) показав, що високий рівень самоосвітньої діяльності виявлено у 30,0% бакалаврів та відповідно у 58,3% магістрів, що засвідчує практичну зорієнтованість їх діяльності та наявність мотивації до самоосвіти. Результати діагностики засвідчили слабкий рівень педагогічної свідомості у 40,0% бакалаврів та 33,4% магістрів. Проведена діагностика свідчить про недостатній рівень педагогічної майстерності, складність ранжувати та оцінювати власну професійну активність, морально-етичну позицію за рівнями етичного боку професійної компетентності й майстерності.

Отже, отримані діагностичні зрізи дозволили визначити особливості сформованості умінь і навичок здобувачів обох рівнів вищої освіти за показниками різнотипових критеріїв деонтологічно-професійної культури:

Студенти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти виявили лабільну поведінку у професійній реальності. Вочевидь, професійні етичні норми – на початковому рівні формування – вимагають подальшого удосконалення у професійному становленні. Процес вирішення завдань теоретичного характеру у бакалаврів має спонтанний характер, порівняно зі здобувачами магістерського рівня вищої освіти. Це зумовлює необхідність змістовної уніфікації деонтологічних і правових норм теоретичного контенту освітніх компонентів освітньо-професійної програми «Спеціальна освіта. Логопедія» за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта», інноваційного дидактичного пошуку, впровадження засобів ІТ-технологій, мультимедіа тощо.

Студенти другого (магістерського) рівня вищої освіти виявляють стійку цілеспрямованість та стабільність вибору шляхів і засобів професійно-етичної діяльності, усвідомлюють наслідуваність власної поведінки, що має відповідати суспільним морально-етичним нормам та правилам. Наявний практичний досвід сприяє ефективному виконанню завдань, які спрямовані на продуктивне розв'язання нестандартних проблемних педагогічних ситуацій.

Для проведення формуального етапу експерименту було створено контрольну й експериментальну групи, в які було залучено по 24 студенти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта» приблизно однакового рівневого формату комплектування (по 12 здобувачів першого та другого рівнів вищої освіти). Експериментальна робота за програмою

формування наративу проводилася в експериментальній групі, в контрольній – у звичайному форматі освітніх компонентів практико-орієнтованої освітньо-професійної програми.

На формувальному етапі експерименту вирішувалися такі завдання: розробка та перевірка ефективності моделі формування деонтологічної компетентності майбутніх вчителів-логопедів; створення банку завдань, вправ, підбір засобів, проведення моніторингу, обрахування результатів дослідження.

Створена нами дидактична модель представляє поетапну, відкриту, динамічну методичну систему, яка забезпечує цілеспрямованість процесу формування деонтологічної компетентності майбутніх вчителів-логопедів та дає змогу визначити відповідність поставленої мети кінцевому результату засобами кейс-технологій, насичують її інноваційним змістом.

Перший етап – адаптивно-розвитковий. Мета даного етапу полягала у створенні адаптаційних умов для майбутнього вчителя-логопеда до роботи з дітьми-логопатами. Адаптація середовища відбувалась через розробку дидактичного й наочного матеріалу, який містив сюжети й типові правила взаємовідносин, поведінки та спілкування між усіма суб'єктами педагогічного процесу. Створена колекція аудіо- та відеоматеріалів, до якої увійшли приклади розв'язання проблемних ситуацій, комунікативно-мовленнєвих кліше морально-етичного змісту. З метою формування позитивної мотивації та особистісних морально-етичних орієнтацій ми створили колекцію інноваційних кейс-форм, кейс-засобів та кейс-приймів. Проілюструємо прикладами.

Кейс-завдання «Професійні мотиватори»

Мета: визначити позитивні чинники, які лежать в основі професійної діяльності вчителя-логопеда та мотивують його на подальше професійне зростання.

Інструментарій: мультимедійна дошка, ноутбук, стікери, фломастери, ватман.

Процедура виконання: експериментатор пропонує студентам визначити 3 позитивні моменти професійної діяльності, які мотивують на подальшу роботу та записати їх на дошці, моніторі, відповідних стікерах, потім усі стікери прикріпити на ватман. Наприкінці вправи експериментатор зачитує усі варіанти та обговорює їх з групою.

Оцінна шкала: високий рівень (3 бали) – студент швидко визначає позитивні моменти своєї професійної діяльності, обґрунтовує їх, бере активну участь в обговоренні та проявляє зацікавленість у ході виконання завдання; середній рівень (2 бали) – студент визначає несуттєві моменти, які приносять йому задоволення у власній професійній діяльності, бере участь в обговоренні лише тих компонентів, які викликають у нього емоційну реакцію; низький рівень (1 бал) – студент не зміг визначити 3 моменти, йому важко сформулювати свої думки та відобразити їх у лаконічній формі, майже не бере участь в спільному обговоренні.

Другий етап – продуктивний. Мета даного етапу полягала у виробленні вмінь та навичок пошуку рішень у нестандартних етичних професійних ситуаціях. Практична колекція прийомів кейс-технології спрямовувала здобувачів на самостійне вирішення проблемних етичних професійних ситуацій. Проілюструємо прикладами.

Кейс-правила «Правила взаємодії»

Мета: визначити рівень сформованості знань, вмінь та навичок майбутніх вчителів-логопедів будувати спілкування з учасниками освітнього процесу на засадах деонтологічно-професійної культури.

Інструментарій: картки з паперу, ручка.

Процедура виконання: експериментатор пропонує учасникам визначити ключові правила деонтологічної культури у відносинах з дітьми-логопатами, їх батьками та педагогічними працівниками, записати їх на три окремі картки та покласти у груповий кошик. Потім правила перемішуються і кожен студент витягує по одному правилу із загальної кількості, пояснюючи його актуальність чи, навпаки, недоречність.

Оцінна шкала: високий рівень (3 бали) – студент швидко та доречно визначає правила деонтологічної культури, вміє пояснити свою думку та обґрунтувати її, володіє високим рівнем теоретичних знань щодо особливостей деонтологічної культури в системі спеціальної та інклюзивної освіти, виклад думок структурований, мовлення чітке та грамотне; середній рівень (2 бали) – студент визначає прості, але доречні правила деонтологічної культури, може пояснити свою думку, проте відчувається низький рівень базових знань, що проявляється в його відповіді на основі життєвих прикладів та власних, суб'єктивних, думок, виклад матеріалу логічний, але інколи спостерігається стрибкоподібність висловлювань, в мовленні допускає незначні помилки; низький рівень (1 бал) – студент визначає елементарні правила, які мають загальний

характер та не відносяться до тематики завдання, пояснення правил викликає розгубленість, здобувач не може обґрунтувати більшість з них, мовлення нелогічне, наявні граматичні та лексичні помилки.

На даному етапі система теоретичних та методичних знань майбутнього вчителя-логопеда реалізувалася через розробку та проведення тренінгів, бесід, майстер-класів професійно-етичної тематики, впроваджувались кейс-дослідження, кейс-аналіз, кейс-симуляція, кейс-проєкти, кейс-підприємство, а також інноваційний метод гейміфікації. Основними формами роботи на даному етапі було обрано: ділові ігри, вирішення педагогічних ситуацій, колективні та мікрогрупові форми.

Третій етап – інноваційний. Мета даного етапу полягала в узагальненні майбутніми вчителями-логопедами набутих знань, умінь та навичок професійної етики й поведінки, створення власного кейсу вправ, завдань, банку консультацій з морально-етичних проблем тощо. Зміст роботи полягав у вдосконаленні педагогічної інтуїції, творчої уяви, схильності до оригінального продуктивного розв'язання етичних задач. Провідними педагогічними умовами виступили: застосування практичних кейс-елементів «Етична ділема в логопедичній практиці», «Деонтологічні виклики в логопедії», «Етична відповідальність вчителя-логопеда», «Деонтологічна досконалість вчителя-логопеда», обмін досвідом педагогічної майстерності. Основними формами роботи зі студентами на даному етапі виступило використання симуляційних ігор для навчання етики та деонтології, використання реальних або умовних кейсів, для дослідження проблеми, що виникають у професійній діяльності; організація дискусій з етичних та деонтологічних питань; використання віртуальних інструментів тощо.

Творчого провадження вимагали, окрім традиційних методів, інноваційні прийоми: кейс-рішення (передбачає формування умінь будувати практичний план дій та підходів для швидкого вирішення нестандартних ситуацій із їх динамічним урегулюванням); кейс-ролі (передбачає знаходження причинно-наслідкових зв'язків у штучно створеній педагогічній ситуації морально-етичного спрямування, процес його реалізації полягає в аналізі та структуруванні інформації з метою визначення ключових положень та головних мотивів «Чому так трапилось?»); кейс-мікрофон (передбачає використання кейс-технологій як основи для обговорення та реалізації кейс-модулів, що носить інформаційний характер); інтерактивні кейси (передбачає роботу в «активних» групах, в якій студент перебудовує традиційні погляди на нові педагогічні формати); кейс-тренінги (передбачає комплекс практичних дій, які спрямовані на формування групових компетентностей, особливістю яких є театралізованість навчальної діяльності для вдосконалення комунікативних навичок студентів).

Таблиця 6

Дидактична модель формування деонтологічно-професійної культури

	I етап – адаптивно-розвитковий	II етап – продуктивний	III етап – інноваційний
Мета етапу	Мета: створення умов для адаптації до роботи, розробка відповідних засобів, підбір і застосування методів та прийомів, формування позитивної мотивації та особистісних моральних орієнтацій, тощо	Мета: вироблення вмінь та навичок пошуку рішень щодо поведінки та спілкування у нестандартних ситуаціях, створення дидактичних ресурсів, картотеки перспективного досвіду морально-етичної взаємодії, тощо	Мета: узагальнення набутих знань, умінь та навичок професійної етики і поведінки, створення власного кейсу вправ, завдань, банку консультацій з морально-етичних проблем, тощо
Зміст етапу	Розробка картотеки адаптивних завдань, комплексу вправ для формування мотивації до роботи та дидактичної готовності	Створення практичних технологій етичних професійних ситуацій, формування підсумкового банку моральних ситуацій	Формування педагогічної інтуїції, творчої уяви, схильності до оригінального продуктивного розв'язання педагогічних задач, впровадження перспективних наробок

Методи			
Контекстне навчання; імітаційне навчання; проблемне навчання; дистанційне навчання; дуальне навчання			
Форми			
круглий стіл, ток-шоу, колоквиум, презентація, консалтинг, рефреймінг, брейнрайтінг			
Прийоми			
Пізнавальні та наочно-інформаційні прийоми: бесіда, ділові ігри, інтерв'ю			
Кейси			
Аудіо-кейс, кейс-мікрофон, кейс-ситуація, кейс-завдання, кейс-гра, кейс-рішення, кейс-план, мультимедійний кейс, кейс-роль, кейс-полотно, кейс-тренінг, кейс-ідея			
Умови	адаптація середовища та педагогічних засобів навчання згідно вимог професійної етики	дотримання професійно-етичних норм, підвищення рівня морально-педагогічної підготовки	вдосконалення професійної компетентності, обмін досвідом
Результат: Сформованість деонтологічно-професійної культури та її компонентів: особистісної, моральної, поведінкової культури та культури мовлення			

З метою визначення стану сформованості деонтологічної компетентності вчителів-логопедів на заключному етапі формувального експерименту нами був проведений контрольний зріз.

Таблиця 7

Стан сформованості деонтологічно-професійної культури майбутніх вчителів-логопедів за критерієм комунікативної культури

Етап	Внутрішньо-особистісна комунікація						Професійна міжособистісна комунікація					
	Високий рівень		Середній рівень		Низький рівень		Високий рівень		Середній рівень		Низький рівень	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
Початок ФЕ ЕГ	4	16,7	16	66,6	4	16,7	2	8,3	12	50,0	10	41,7
Початок ФЕ КГ	6	25,0	14	58,3	4	16,7	2	8,3	10	41,7	12	50,0
Кінець ФЕ ЕГ	8	33,4	16	66,6	0	0,0	6	25,0	16	66,6	2	8,4
Кінець ФЕ КГ	6	25,0	14	58,3	4	16,7	2	8,4	14	58,3	8	33,3

Порівняльні дані за показниками першого критерію, після впровадження дидактичної моделі, представлені в Таблиці 7. За першим показником, високий рівень становить 33,4% в ЕГ (було 16,7%) та 25,0% КГ (було 25,0%). Середній рівень залишився без змін 66,6% у ЕГ та 58,3% КГ. Низький рівень в ЕГ 0,0% (було 16,7%), в КГ 16,7% (було 16,7%). За другим показником, високий рівень визначено у 25,0% ЕГ (було 8,3%) та 8,4% в КГ (було 8,3%). На середньому рівні перебувають 66,6% ЕГ (було 50,0%) та 58,3% КГ (було 41,7%). Низький рівень виявлено у 8,4% ЕГ (було 41,7%) та в 33,3% КГ (було 50,0%).

Таблиця 8

Стан сформованості деонтологічно-професійної культури майбутніх вчителів-логопедів за критерієм етико-моральної культури

Етап	Практико-педагогічна свідомість						Самоосвітня діяльність					
	Високий рівень		Середній рівень		Низький		Високий рівень		Середній рівень		Низький рівень	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
Початок ФЕ ЕГ	4	16,7	18	75,0	2	8,3	4	16,7	16	66,6	4	16,7

Початок ФЕ КГ	4	16,7	18	75,0	2	8,3	6	25,0	14	58,3	4	16,7
Кінець ФЕ ЕГ	10	41,6	14	58,4	0	0,0	12	50,0	12	50,0	0	0,0
Кінець ФЕ КГ	4	16,7	18	75,0	2	8,3	6	25,0	14	58,3	4	16,7

Аналізуючи дані, представлені в таблиці 8, зазначаємо, що за першим показником другого критерію високий рівень, після впровадження дидактичної моделі, становить 41,6% в ЕГ (було 16,7%) та 16,7 % у КГ (було 16,7%). Середній рівень визначено у 58,4% в ЕГ (було 75,0%) та 75,0% у КГ (було 75,0%). На низькому рівні в ЕГ перебуває 0,0% (було 8,3%), в КГ – 8,3% (було 8,3%). За високий рівень визначено в 50,0% ЕГ (було 16,7%) та 25,0% КГ (було 25,0%). На середньому рівні перебувають 50,0% в ЕГ (було 66,6%) та 58,3% в КГ (було 58,3%). Низький рівень в ЕГ становить 0,0% (було 16,7%) та 16,7% КГ (було 16,7%).

Отже, за першим критерієм: високий рівень на початку визначено у 12,5% майбутніх вчителів-логопедів, наприкінці - 29,2%; середній рівень становить 66,6% (було 58,3%); низький рівень на початку показали 29,2%, наприкінці низький рівень становить 4,2% . За другим критерієм: високий рівень на початку визначено у 16,7% майбутніх вчителів-логопедів, наприкінці – 45,8%; середній рівень становить 54,2% (було 70,8%); низький рівень на початку показали 12,5%, наприкінці низького рівня не визначено.

Ефективність впровадження методу *case-study* щодо формування деонтологічно-професійної культури майбутніх вчителів-логопедів визначено за допомогою обрахування χ^2 -критерія, результати обрахування подані у Таблиці 9.

Таблиця 9

Ефективність застосування методу *case-study* щодо формування деонтологічно-професійної культури майбутніх вчителів-логопедів

Параметри оцінювання	Експериментальна група		Контрольна група	
	Коефіцієнт χ^2 -критерія	Достовірність результатів	Коефіцієнт χ^2 -критерія	Достовірність результатів
Комунікативно-нормативна складова (критерій) деонтологічно-професійної культури				
внутрішньо-особистісна комунікація	33,4	0,001	0	0
професійна міжособистісна комунікація	62,7	0,001	12,2	0,01
Етико-моральна складова (критерій) деонтологічно-професійної культури				
практико-педагогічна свідомість	37,1	0,001	0	0
самоосвітня діяльність	87,2	0,001	0	0

З огляду на дані таблиці, застосування методу *case-study* щодо формування деонтологічно-професійної культури майбутніх вчителів-логопедів є ефективним, оскільки у здобувачів експериментальної групи за всіма діагностичними параметрами виявлено підвищення результатів на високому рівні значимості $p \leq 0,001$. У здобувачів контрольної групи не виявлено змін в рівні сформованості деонтологічно-професійної культури стосовно таких оціночних параметрів, як: внутрішньо-особистісна комунікація, практико-педагогічна свідомість, самоосвітня діяльність. Разом із тим, було помічено певне підвищення за параметром професійна міжособистісна комунікація рівня значимості $p \leq 0,01$, що може бути зумовлено самоосвітою здобувачів.

Таким чином, застосування методу *case-study* сприяє формуванню комунікативно-нормативного та етико-морального компонентів деонтологічно-професійної культури майбутніх вчителів-логопедів.

Висновок, перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Експериментальна перевірка ефективності запропонованої дидактичної моделі доводить позитивну динаміку процесу формування деонтологічно-професійної культури майбутніх вчителів-логопедів засобами кейс-технологій, що підтверджується кількісними показниками. Впровадження методу кейс-технологій дозволяє спрямувати діяльність студентів на пошук шляхів вирішення проблемної педагогічної ситуації, формування об'єктивних уявлень, стимулює їх до власного творчого пошуку, дозволяє збагатити їх соціальний та педагогічний досвід.

Проведене нами дослідження не вичерпує всіх проблемних питань заявленої тематики. Потребують подальшого дослідження причинно-наслідкові зв'язки проявів порушення професійної та особистісно-

моральної культури педагогів спеціальної освіти, оновлення змісту освітніх компонентів, провадження інноваційних засобів формування деонтологічно-професійної культури тощо.

Література

- Васильєва М. П. Деонтологічний компонент підготовки сучасного педагога в умовах вищого начального закладу. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*, 2011 (2). С. 168–177.
- Задорожна-Княгницька Л. В. Формування індивідуальної освітньої траєкторії магістрів – майбутніх менеджерів освіти у процесі професійної підготовки. *Інноваційна педагогіка*, 2020. Вип. 20. С. 125–130.
- Миронова С. П., Докучина Т. О. Самостійна робота студентів з підготовки до підсумкової атестації за спеціальністю 016 Спеціальна освіта : навч. посіб. Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, 2019. 131 с.
- Полякова Г. П. Особливості становлення майбутніх наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації у процесі деонтологічної підготовки в аспірантурі. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського: зб. наук. праць*. Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2011. Вип. 3–4. С. 3–9
- Савінова Н. В. Гуманістичні ідеї толерантності в педагогічній спадщині В. Сухомлинського. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського*, 2014. Вип. 1.46(108) : Педагогічні науки. С. 120–125
- Савінова Н. В., Берегова М. І., Кутержинська К. М. Критеріально-показникова база формування професійної культури майбутніх вчителів-логопедів. *Науковий журнал Хортицької національної академії (Серія: Педагогіка. Соціальна робота)* : наук. журн., 2021 (5) С. 139–152. DOI : <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2021-5-15>
- Синьов В, Супрун Д., Шеремет М. Тенденції професійної підготовки фахівців спеціальної освіти в системі вищої школи. *Вища освіта України*, 2020. № 1. С. 34–42. DOI : [https://doi.org/10.31392/NPU-VOU.2020.1\(76\).05](https://doi.org/10.31392/NPU-VOU.2020.1(76).05)
- Сурмін Ю. П. Кейс-метод: становлення та розвиток в Україні. *Вісник Національної академії державного управління*, 2015 (2). С. 19–28.
- Хлестова С. С. Формування деонтологічної культури студентів вищих навчальних закладів у процесі соціально-виховної роботи : автореф. дис. ...канд. пед. наук : 13.00.07. / Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова, Київ, 2011. 18 с.
- Хоружа Л., Новак М. Формування професійної етики викладача вищої школи у процесі розв'язання педагогічних задач. *Молодий вчений*, 2021. Вип.10 (98), С. 296–298. DOI : <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-10-98-61>
- Шевцов А. Г., Ласточкіна О. В. Сучасний понятійний дискурс змішаної та гібридної форм навчання. *Науковий журнал Хортицької національної академії. (Серія: Педагогіка. Соціальна робота)* : наук. журн. / [редкол. : В. В. Нечипоренко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : Вид-во комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, 2021. Вип. 2(5). С. 91–103. DOI : <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2021-5-10>
- Шеплякова І. О. Формування деонтологічної культури майбутнього соціального педагога в соціально-виховному середовищі вищого навчального закладу : автореф. дис... канд.. пед. наук : 13.00.05. Слов'янськ, 2016. 20 с.
- Шкарлет С. М. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність : Науково-методичний збірник. Київ-Чернівці: видавництво «Букрек», 2022. 140 с.

References

- Vasylieva, M. (2011). Deontological component of the modern teacher's training in higher education institution. *Bulletin of Dnipropetrovsk Alfred Nobel University*, (2), 168–177 (ukr).
- Zadorozhna-Kniahnyska, L. (2020). Formation of individual educational trajectory of Master students – future education managers in the process of professional training. *Innovative Pedagogy*, 20, 125–130 (ukr).
- Myronova, S. & Dokuchyna, T. (2019). Independent work of students in preparation for final certification in the specialty "016 Special Education". Kamianets-Podilskiy National Ivan Ohienko University. (ukr).

- Poliakova, H. (2011). Features of the formation of future scientific and pedagogical personnel of higher qualification in the process of deontological training in graduate school. *Scientific Bulletin of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynskiy*, 3–4, 3–9 (ukr).
- Savinova, N. (2014). Humanistic ideas of tolerance in the pedagogical heritage of V. Sukhomlynsky. *Scientific Bulletin of V. O. Sukhomlynskyi Mykolayiv State University*, 1(46), 120–125 (ukr).
- Savinova, N. V., Berehova, M. I. & Kyterzhynska, K. M. (2021). Criteria-indicative base for professional culture formation in future speech therapists. *Scientific Journal of Khortytsia National Academy. (Series: Pedagogy. Social Work)* : scientific journal : Publishing house of the Municipal Institution of Higher Education – Khortytsia National Educational and Rehabilitational Academy of Zaporizhzhia Regional Council, Iss. 2(5). 139–152. <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2021-5-15> (ukr).
- Syniov, V., Suprun, D., & Sheremet, M. (2020). Trends in professional training of special education specialists in the higher education system. *Higher Education of Ukraine*, (1), 34–42. 10.31392/NPU-VOU.2020.1(76).05 (ukr).
- Surmin, Y. (2015). Case method: formation and development in Ukraine. *Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*, (2), 19–28 (ukr).
- Khliestova, S. (2011). Formation of deontological culture of students in higher educational institutions in the process of social and educational work (Doctoral dissertation, National Pedagogical Dragomanov University) (ukr).
- Khoruzha, L. & Novak, M. (2021). Formation of professional ethics of a higher education teacher in solving pedagogical tasks. *Young Scientist*, 10(98), 296–298. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-10-98-61> (ukr).
- Shevtsov, A. G. & Lastochkina, O. V. (2021). Contemporary conceptual discourse on blended and hybrid learning. *Scientific Journal of Khortytsia National Academy. (Series: Pedagogy. Social Work)* : scientific journal : Publishing house of the Municipal Institution of Higher Education – Khortytsia National Educational and Rehabilitational Academy of Zaporizhzhia Regional Council, Iss. 2(5). 91–103. <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2021-5-10> (ukr).
- Shepliakova, I. (2018). Formation of deontological culture of future social pedagogues in a social and educational environment of higher education institution (Doctoral dissertation, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University) (ukr).
- Shkarlet, S. (2022). Education of Ukraine in conditions of martial law. Innovative and project activity : Scientific and methodological collection : Bukrek Publishers (ukr).

ANALYTICAL CONTENT OF FORMATIVE NARRATIVE OF MORAL-ETHICAL COMPONENTS OF DEONTOLOGICAL-PROFESSIONAL CULTURE OF FUTURE SPEECH THERAPISTS

Nataliia Savinova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor at the Department of Special Education and Psychology and Inclusive Education, Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy, Kharkiv, Ukraine, e-mail: sonata16@i.ua

Kateryna Kuterzhynska, graduate student at V. O. Sukhomlynskyi Mykolaiv National University, Mykolaiv, Ukraine, e-mail: kateri.maksi@gmail.com

The scientific and methodological article explores the ways of forming the deontological-professional culture of future speech therapists as a fundamental precondition for the development of their professional identity. The article provides an overview and analytical analysis of the criteria components of deontological-professional culture. The conceptual principles, content, and structure of the didactic model for forming deontological-professional culture, as well as the theoretical and practical aspects of its implementation, are defined and justified.

The authors emphasize that the main task of preparing highly qualified special education teachers is to reveal the innovative potential of each student, develop their social, personal, and creative qualities, which is made possible by the implementation of the case-study method. The formation of deontological-professional culture is an essential component of the preparation of future speech therapists. This culture is not only a prerequisite for the development of their professional identity, but also a guarantee of their successful professional activity. The deontological-professional culture is based on ethical principles, values, and norms that govern the behavior of specialists in the field of special education. In this regard, the content of the formative narrative of moral and ethical components of deontological-professional culture is of particular importance. The purpose of this scientific and methodological article is to identify the conceptual foundations, content, and structure of the didactic model for the formation of deontological-professional culture, as well as to determine the theoretical and practical aspects of its implementation.

The article explores the importance of formative narrative in shaping the moral-ethical components of deontological-professional culture among future speech therapists. The article discusses the key components of deontological-professional culture, including professionalism, responsibility, trustworthiness, respect for children's rights, and continuous professional development. The authors emphasize the importance of developing these components through the use of formative narrative, which involves the use of stories, examples, and case studies to illustrate ethical and moral principles.

Key words: *deontological-professional culture, case technologies, professional competence, student training, speech therapist teacher.*

Авторський внесок кожного із співавторів: Савінова Н. В. – 60 %, Кутержинська К. М. – 40 %

Стаття надійшла до редакції / Received 12.02.2023

Прийнята до друку / Accepted 01.03.2023

Унікальність тексту 98 % (Unicheck ID1014102130)

© Савінова Наталія Володимирівна, Кутержинська Катерина Максимівна